

КАФЕДРА КОМПОЗИЦІЇ, ІНСТРУМЕНТОВКИ ТА МУЗИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Поліфонія

Освітній ступінь «Бакалавр»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма «Музичне мистецтво»
Композиція

Статус Обов'язкова

Форма контролю Залік, іспит

Курс	1, 2
Семестр	1, 2, 3, 4

ECTS	11
Годин	330
Лекції	34
Семінари	34
Індивідуальні	102
Самостійна робота	160

Інформація про викладача

ПІБ	Щириця Дмитро Олексійович, кандидат мистецтвознавства, в.о. доцента кафедри композиції, інструментовки та музично-інформаційних технологій Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0001-9784-2201
e-mail	dmytro_s@ukr.net

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс поліфонії для студентів композиторського факультету розрахований на чотири семестри. Побудова курсу передбачає поєднання історичного жанрово-стильового розгляду поліфонічних явищ в європейській та українській музичній культурі від IX століття до сьогодення з поетапним оволодінням техніками поліфонічного письма.

Основна **мета курсу** полягає у досягненні глибокого історико-теоретичного осмислення інтонаційно-образної драматургії та композиції поліфонічних творів різних жанрів та форм через практичне оволодіння основними композиційними техніками та поліфонічними прийомами.

Таким чином, **завдання курсу**:

1. Теоретичне і практичне засвоєння різноманітних прийомів та технік (простий та складний контрапункт, види імітацій), принципів різних видів формобудов фуґи та інших поліфонічних жанрів.
2. Набуття аналітичних навичок в розгляді поліфонічних творів при вивченні їх інтонаційно-тематичній та образній композиції й драматургії.

3. Отримання цілісного уявлення про історичний розвиток поліфонічного типу мислення в світовій та вітчизняній композиторській практиці.

Знати: поетику поліфонічних технік та принципів формотворення, а також специфіку їх застосування в залежності від жанрово-стильового контексту.

Вміти: використовувати отримані теоретичні знання та практичні навички у власній творчій роботі.

Навчальна програма курсу “Поліфонія” укладена відповідно до сучасних вимог організації навчального процесу у вищих мистецьких навчальних закладах четвертого рівня акредитації.

Навчальна програма курсу розрахована на 330 годин (1-4 семестри) із заліком (2-й семестр) та іспитом (4-й семестр).

ПЕРЕЛІК ТЕМ

I курс

МОДУЛЬ I. Поліфонія строгого стилю.

Змістовий модуль 1. Поняття “поліфонія” та поетика поліфонії строгого стилю

Тема 1. Поняття “поліфонія”, її види.

Тема 2. Поліфонія як тип мислення та як засіб виразності (фактура).

Тема 3. Строгий стиль: естетична основа, специфіка композиторської техніки.

Змістовий модуль 2. Одноголосся та ранні форми двоголосся

Тема 1. Одноголосся: закономірності побудови.

Тема 2. Жанр середньовічної секвенції: принципи техніки та композиції.

Тема 3. Раннє двоголосся: жанр органуму та його різновиди.

Тема 4. Жанр естампі: особливості організації, структури і композиції.

Змістовий модуль 3. Поняття “контрапункт” та його різновиди

Тема 1. Поняття контрапункту. Простий контрапункт.

Тема 2. Поняття складного контрапункту.

Тема 3. Контрапунктичні техніки.

МОДУЛЬ II. Контрапунктичні техніки та поліфонічні жанри (Ars nova)

Змістовий модуль 1. Техніки складного контрапункту

Тема 1. Вертикально-рухомий контрапункт та його основні види.

Тема 2. Складний показник вертикально-рухомого контрапункту.

Тема 3. Горизонтально-рухомий контрапункт.

Тема 4. Імітація та її види.

Тема 5. Подвійно-рухомий контрапункт.

Змістовий модуль 2. Поетика поліфонічного триголосся

Тема 1. Поліфонічне триголосся: простий контрапункт.

Тема 2. Складний контрапункт в триголоссі.

Тема 3. Канон та його різновиди.

Змістовий модуль 3. Зародження поліфонії вільного стилю

Тема 1. Вільний стиль: естетика поліфонічного багатоголосся.

Тема 2. Провідні поліфонічні жанри та техніки.

II курс

МОДУЛЬ I. Поліфонія вільного стилю: жанри та форми.

Змістовий модуль 1. Імітаційна поліфонія: жанри та форми

Тема 1. Вільний стиль: загальна музично-естетична характеристика.

Тема 2. Інвенція та прелюдія: особливості поліфонічної техніки та формобудови.

Тема 3. Специфіка поліфонічної техніки та формобудови в старовинних танцювальних сюїтах.

Змістовий модуль 2. Фуга: особливості композиції та драматургії

Тема 1. Фуга як жанр та її різновиди.

Тема 2. Тема фуги та її параметри. Види відповідей та протискладання. Тема 3. Інтермедії: функції та їх інтонаційно-тематична основа.

Тема 4. Експозиція фуги, її різновиди: особливості тонально-гармонічного плану та образно-тематичної характеристики.

Тема 5. Типи розвитку теми.

Тема 6. Розвиваючий розділ: засоби та принципи розвитку, композиційні особливості.

Тема 7. Заключний розділ, кода: тонально-гармонічні та образно-тематичні особливості.

МОДУЛЬ II. Поліфонічні форми й техніки від Ренесансу до сучасності

Змістовий модуль 1. Особливості формотворення в фугах

Тема 1. Двочастинна фуга.

Тема 2. Тричастинна фуга.

Тема 3. Подвійна фуга.

Тема 4. Фуга з елементами рондо.

Тема 5. Фуга з елементами сонатності.

Змістовий модуль 2. Поліфонічні стилі: історія і сучасність

Тема 1. Поліфонія І. С. Баха та Г. Ф. Генделя: порівняльна характеристика.

Тема 2. Поліфонія віденських класиків та в хоровому концерті в Україні: порівняльна характеристика.

Тема 3. Особливості поліфонії в ХІХ ст.

Тема 4. Еволюція поліфонічного мислення та поліфонічні техніки в ХХ столітті.

Тема 5. Специфіка поліфонії на сучасному етапі.

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекції, семінарські та індивідуальні заняття, презентація, диспут.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Лекційні, семінарські та індивідуальні заняття проводяться у змішаній формі (аудиторно та на платформі Zoom). Усі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

- Поточний контроль: семінарські заняття, виконання творчо-практичних завдань, аналітична робота, тематичні та модульні форми контролю.
- Загальний підсумковий контроль полягає у підведенні підсумків виконання усіх практичних завдань, що робилися протягом двох років (1-2, 3-4 семестри). Підсумкове оцінювання результатів навчальної діяльності студентів за навчальний рік проводиться на іспиті за стобальною шкалою.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у обговореннях та доповнення на семінарах	10
2.	Аналітична робота з нотним текстом	10
3.	Практична робота з виконання творчих завдань	20
4.	Відвідування занять	10
5.	Іспит/Залік	50
	Всього	100

Критерії оцінювання

«Відмінно» А (90–100): студент має свідомі знання у межах програми, здатний виконувати завдання творчо, вільно та свідомо використовує спеціальну термінологію у роздумах, висновках та узагальненнях, рівень абстрактно-логічного та художньо-естетичного мислення достатньо високий. Відповідь блискуча, у хорошому темпі, свідчить про активне та ініціативне мислення, про певний практичний досвід.

«Добре» В (82–89): студент має міцні, ґрунтовні знання, але допускає неточність у формулюваннях та спеціальній термінології, не завжди обґрунтовано може довести свою думку. Відповідь свідчить про суцільне засвоєння матеріалу, про високий рівень знань і навичок, але у відповіді зустрічались незначні помилки, які учень долав самостійно.

«Добре» С (74–81): студент виявляє глибоке засвоєння матеріалу, але допускає несуттєві помилки у відповідях і письмових роботах, які потребують зауваження та пояснення. Студент виконав всі запропоновані завдання на досить високому рівні, але у відповіді зустрічались помилки.

«Задовільно» D (64–73): студент володіє певними навичками та вміннями; не завжди здатний виконати завдання, які потребують абстрактно-логічного мислення; виявляє недостатнє знання спеціальної термінології; словниковий запас небагатий; виконує всі запропоновані завдання на посередньому рівні.

«Задовільно» Е (60–63): студент здатний сприймати теоретичний матеріал на репродуктивному рівні; застосування знань та спеціальної термінології на практиці задовільне. Студент виконує всі запропоновані завдання, але на дуже низькому рівні.

«Незадовільно» Fx (35–59): Студент знає незначну частину теоретичного матеріалу, застосовує обмежений термінологічний та словниковий запас, виконує завдання частково, показуючи певну обізнаність, але необхідний об'єм матеріалу не засвоєний.

«Незадовільно» F (1–34): Усна відповідь студента демонструє слабо сформоване теоретичне мислення; навички та вміння сформовані на частковому та непрофесійному рівні.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

ПОЗААУДИТОРНІ ЗАНЯТТЯ

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та українських конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Беліченко Н. Логіка поліфонічного мислення у перспективі музикознавчих студій // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство. 2017. Вип. II (9).
2. Бринь Т. М. Ars Nova: вимір та раціоналізація музичного часопростору : дис. ... канд мистецтвознавства : 17.00.03 – Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2005.
3. Виноградов Г. Про поліфонію п'ятої симфонії Лятошинського // Українське музикознавство. 1972. Вип. 7.
4. Войтенко О. Теоретичні основи дванадцятитонової серійної композиції. Київ, 2023.
5. Герасимова-Персидська Н. Ізоритмічні мотети Гійома де Машо і їх «готична» концепція форми // Київське музикознавство. Київ, 2001. Вип. 6.
6. Герасимова-Персидська Н. Музика. Час. Простір. Київ, 2012.
7. Герасимова-Персидська Н. Нове в музичному хронотопі кінця тисячоліття // Українське музикознавство. 1998. Вип. 28.
8. Герасимова-Персидська Н. Хоровий концерт на Україні в XVII–XVIII ст. Київ, 1978.
9. Глушенко Ю. Бах та Хіндеміт // Дослідження. Досвід. Спогади. 2000. Вип. 2.
10. Гнатів Т. Музична культура Франції рубежу XIX–XX століть: Клод Дебюссі. Моріс Равель. Київ : Музична Україна, 1993.
11. Гоменюк С. Особливості каденцій у вокально-хоровій музиці XVI століття (на прикладі мотетів Джованні Палестрини) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2021. Вип. 132.
12. Грисенко Л. Обробки народних пісень Б. М. Лятошинського // Народна творчість та етнографія. 1967 № 5.
13. Гусарчук Т. Артемій Ведель. Постать митця у контексті епох. Київ: Музична Україна, 2019.
14. Дем'яненко Б. М. Індивідуально-стильова специфіка музичного мовлення в партесних композиціях другої половини XVII — першої половини XVIII століття : дис. ... канд мистецтвознавства : 17.00.03 – Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2021.
15. Загайкевич А. “Concerto misterioso”. Леоніда Грабовського через мінливості відображень // Українське музикознавство. 1998. Вип. 28.
16. Загайкевич А. Перспектива твору та авторський аналіз (на прикладі «Гравітації» для двох віолончелей) // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. К., 2005. Вип. 48. С. 200-206.
17. Задерацький В. У розвиток жанру (про фортепіанний цикл В. Бібіка «34 прелюдії і фуги») // Музика. 1980. № 5.
18. Ігнатенко Є. «Високий стиль» хорового концерту кінця XVII – XVIII ст.: до проблеми музично-поетичної цілісності : дис. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2005.
19. Кршенек Ернст. Лекції з дванадцятитонового контрапункту // Українське музикознавство. 1969. Вип. 4.
20. Кияновська Л. Мирослав Скорик: людина і митець. Львів, 2008.

21. Кузьмінський І. Витоки, музична теорія та виконавська практика партесного багатоголосся : дис. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2014.
22. Ляшенко Г. Деякі аспекти новаторського трактування старовинної сюїти в «Партиті» М. Скорика // Сучасна музика. 1973. Вип. 1.
23. Пешкова В. Мадригал у творчості Клаудіо Монтеверді: авторське прочитання поетичного тексту : дис. ... д-ра філософії : спец. 025 / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2021.
24. Постовойтова С. Особливості поліфонічного мислення Всеволода Задерацького у циклі «24 прелюдії та фуґи» // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2022. Вип. 134.
25. Приходько І. Нові методи дослідження фуґи в англomовному музикознавстві // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2010. № 3(8).
26. Приходько І. Фактурна організація закінчень у фуґах з «Добре темперованого клавіру» Йоганна Себастьяна Баха // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. 2020. Вип. 129.
27. Пруднікова Л. Поліфонічні «приношення» В. Бібіка для фортепіано: інтонаційні та фактурні рішення // Мистецтвознавчі записки. 2015. Вип. 27.
28. Пясковський І. Готичні традиції поліфонічного мислення Олів'є Мессіана // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2003. Вип. 24.
29. Пясковський І. До поняття «сучасна фуґа» // Науковий вісник Національної музичної академії імені П. І. Чайковського. 2009. Вип. 88.
30. Пясковський І. Неоготичні риси в музиці Леоніда Грабовського // Науковий вісник Національної музичної академії імені П. І. Чайковського. 2006. Вип. 41.
31. Пясковський І. Оновлення поліфонічних засобів в музиці Леоніда Грабовського // Науковий вісник Національної музичної академії імені П. І. Чайковського. 2007. Вип. 61.
32. Пясковський І. Поліфонія в українській музиці. Київ, 2012.
33. Пясковський І. Поліфонія : навч. посібник. Київ, 2003.
34. Пясковський І. Проблемні методи навчання в курсі поліфонії // Методика викладання музично-теоретичних і музично-історичних предметів. Київ, 1983.
35. Пясковський І. Фонетична структура слова як засіб композиторської творчості // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2003. Вип. 27.
36. Пясковський І. Фреймові моделі поліфонічних стилів // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2004. Вип. 38.
37. Пясковський І. Взаємодія модальних і тонально-функціональних принципів музичного мислення Й. С. Баха // Бах і сучасність. Київ, 1985.
38. Пясковський І. Поліфонічна техніка в явищах музичного структуралізму // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2008. Вип. 78.
39. Пясковський І. До питання класифікації багатоголосся в українських народних піснях // Проблеми етномузикології. 2004. Вип. 2.
40. Решетняк Л. До проблеми типології та періодизації української фортепіанної фуґи // Українське музикознавство. 1991. Випуск 26.
41. Ровенко О. Теоретичні основи стретно-імітаційної поліфонії Б. Бартока // Українське музикознавство. 1981. Вип. 16.
42. Рудь П. Три фортепіанні сонати В. Сильвестрова: контекст становлення композиторського стилю // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики. 2017. Вип. 47.
43. Серенко С. «Мистецтво фуґи» Й. С. Баха: факти і гіпотези // Київське музикознавство. 2001. Вип. 7.
44. Сильвестров Валентин. Дочекайся музики : Лекції-бесіди. За матеріалами зустрічей, організованих Сергієм Пілютиковим. Київ: Дух і Літера, 2011. 376 с.

45. Супрун-Яремко Н. Поліфонія : посібник. Вінниця, 2014.
46. Тукова І. Музика і природознавство: взаємодія світів в умонастроях епох (XVII – початок XXI століття). Харків, 2021.
47. Фоменко Н. В. Stylus Phantasticus в західноєвропейському клавірному мистецтві XVII–XVIII століть : дис. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2021.
48. Хіврич Л. Народна пісня як джерело і об'єкт поліфонічного розвитку в хорових обробках М.В.Лисенка // Українське музикознавство. 1997. Вип. 27.
49. Хоминський Й. Історія гармонії та контрапункту. Київ, 1975. Т. 1.
50. Хоминський Й. Історія гармонії та контрапункту. Київ, 1979. Т. 2.
51. Цірікус К. Зв'язки функціональної системи Б. Бартока з принципами ладоутворення народної пісні // Українське музикознавство. 1975. Вип. 10.
52. Шуміліна О. А. Сильова динаміка української духовної музики XVII–XVIII століть (за матеріалами рукописних колекцій). Донецьк, 2012. 299 с.
53. Crocker R. A history of musical style. New York, 1986.
54. Kennan K. Counterpoint: based on eighteenth-century practice. New Jersey, 1999.
55. Lefferts P. England // The Cambridge companion to medieval music. Cambridge, 2011.
56. McClary S. Modal subjectivities: self-fashioning in the Italian madrigal. Berkeley–Los Angeles–London, 2004.
57. Piston W. Counterpoint. London, 1970.
58. Reese G. Music in the Renaissance. New York, 1959.
59. Salzer F., Schachter C. Counterpoint in composition: the study of voice leading. New York, 1989.
60. Ultan L. Music theory: problems and practices in the Middle Ages and Renaissance. Minneapolis, 1977.